

Architektura demokracie: Dělba moci v ČR

Interaktivní briefing o systému brzd a rovnováh

[Občanská výchova] [Demokracie] [Cvičení]

Vzdělání otevírá dveře k lepší budoucnosti!

Gemini Notebook

Riziko absolutního monopolu

Jak by fungoval stát, kdyby veškerá moc patřila jedné osobě nebo jediné instituci?



DIAGNOSTIKA 1

Selhání 1: Zákony jsou tvořeny bez ohledu na realitu.

DIAGNOSTIKA 2

Selhání 2: Neexistuje odvolání proti nespravedlnosti.

DIAGNOSTIKA 3

Selhání 3: Ochrana občanů před zneužitím pravomocí mizí.

Demokracie na toto riziko odpovídá architektonickým řešením: nespoléhá na jeden pilíř, ale rozkládá zátěž.

Gemini Notebook

Základní kámen: Separatio Potestatum

Ústavní princip

- **Dělba moci:** Ústavní princip.
- **Mechanika:** Rozdělení státní moci mezi více nezávislých institucí.
- **Pojistka:** Žádná instituce nemůže jednat bez kontroly ostatních. Dnes základ všech moderních ústav.

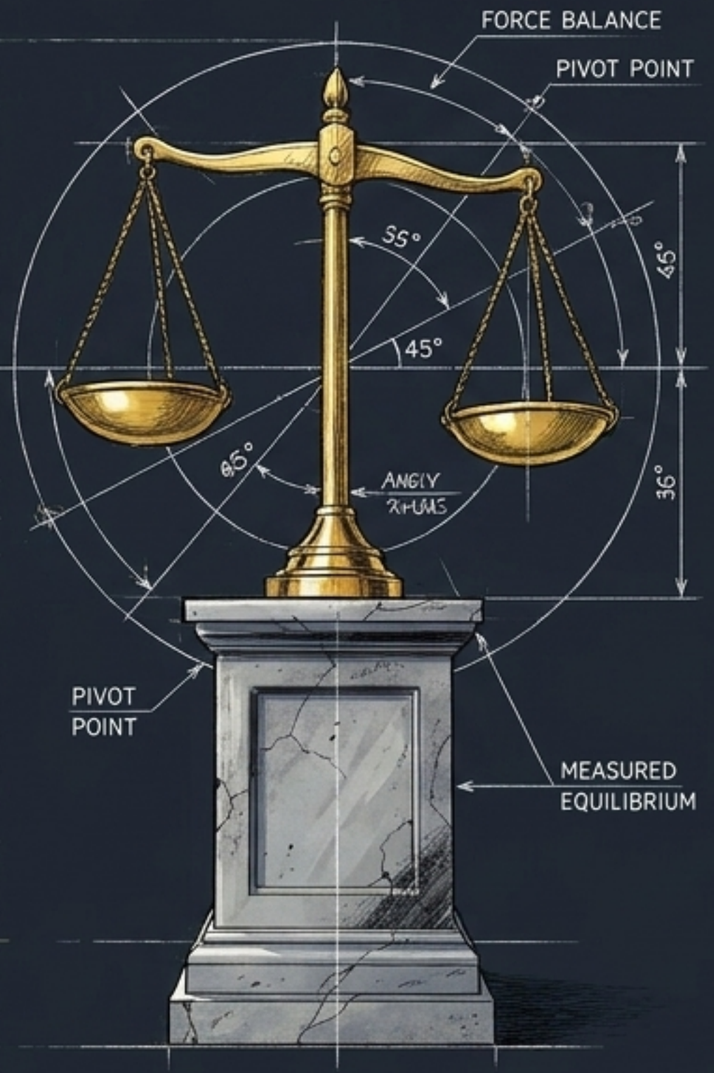

> „Aby nemohlo být moci zneužíváno, musí být věci tak zařízeny, aby moc stavěla hráz moci.“
>
> — Charles Louis Montesquieu (*Duch zákonů*, 1748)

Gemini Notebook

Tři pilíře, které drží stát



Legislativa

Tvoří zákony.

Kdo: Dvoukomorový Parlament (Poslanecká sněmovna a Senát).

Exekutiva

Provádí a vynucuje zákony.

Kdo: Prezident, vláda, státní správa.

Judikativa

Rozhoduje spory a dbá na dodržování.

Kdo: Nezávislé soudy vč. Ústavního soudu.

Gemini Notebook

Systém brzd a rovnováh (Checks and Balances)

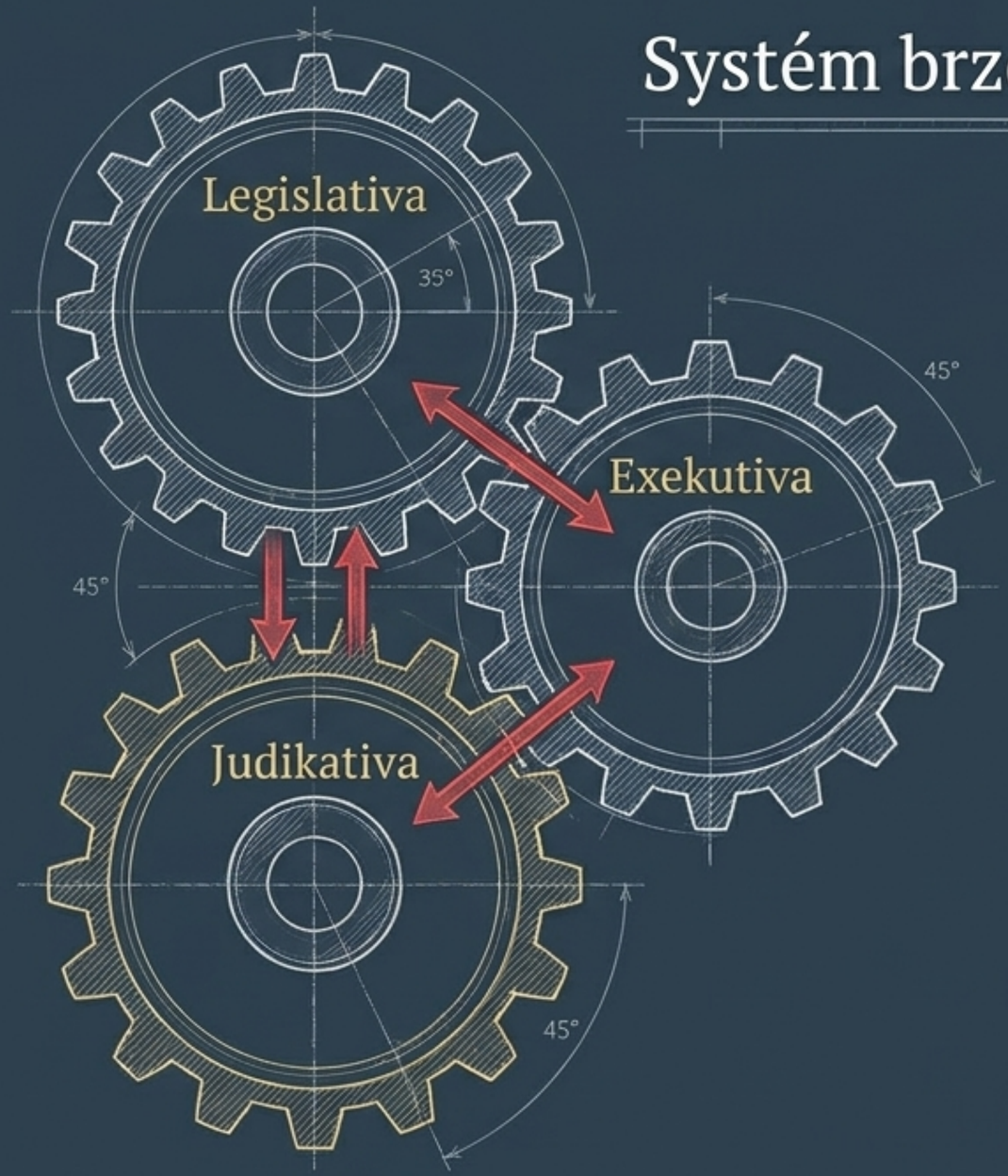

Samotné rozdělení moci nestačí. Aby systém nezkolaboval, musí se složky aktivně překrývat.

- **Vzájemná kontrola:** Každá složka má nástroje, jak zabrzdit ty ostatní.
- **Rovnováha sil:** Žádná z větví moci nesmí získat dominantní postavení.
- **Cíl: Maximální ochrana občana před státní zvůlí.**

Gemini Notebook

Profil složky: Legislativní moc (Parlament ČR)



Architektura složky (Kdo ji tvoří)

- Poslanecká sněmovna: 200 poslanců (mandát 4 roky).
- Senát: 81 senátorů (mandát 6 let).

Hlavní pravomoci (Zbraně)

- Nositelem zákonodárné iniciativy.
- Schvalování zákonů a státního rozpočtu.
- Ratifikace mezinárodních smluv.

Brzdy proti ostatním

- Na Vládu: Hlasování o důvěře/nedůvěře, interpelace, vyšetřovací komise.
- Na Soudy: Schvaluje zákony vymezující pravomoci soudů; Senát schvaluje ústavní soudce.

Otázka k zamyšlení: Může Parlament schválit absolutně jakýkoli zákon? Co ho omezuje?

Gemini Notebook

Profil složky: Exekutivní moc (Vláda a Prezident)



Architektura složky (Kdo ji tvoří)

- Vláda: Vrcholný orgán výkonné moci (odpovídá Sněmovně).
- Prezident: Hlava státu (přímá volba na 5 let).

Sdílené pravomoci (Zbraně)

- Vláda: Řízení státní správy, sestavování rozpočtu, vydávání nařízení.
- Prezident: Jmenováni/odvolání premiéra, velení ozbrojeným silám, milosti/amnestie.

Brzdy proti ostatním

- Na Parlament: Prezident může vetovat zákony; Vláda předkládá návrhy.
- Na Soudy: Prezident jmenuje soudce Ústavního soudu.

Otázka k zamyšlení: Co se stane, když prezident vetuje zákon? Může Parlament jeho veto přehlasovat?

Gemini Notebook

Profil složky: Soudní moc (Soudy ČR)



Architektura složky (Kdo ji tvoří)

- **Obecné a správní soudy:** (okresní, krajské, vrchní, Nejvyšší).
- **Ústavní soud:** Strážce ústavy (15 soudců jmenovaných prezidentem se souhlasem Senátu). Klíčem je absolutní nezávislost (soudce nelze odvolat za rozsudek).

Hlavní pravomoci (Zbraně)

- Ochrana ústavnosti a základních práv (ústavní stížnosti).
- Rozhodování kompetenčních sporů.

Brzdy proti ostatním

- Na Parlament: Ústavní soud může zrušit protiústavní zákony.
- Na Vládu/Prezidenta: Správní soudy přezkoumávají státní správu; ÚS může zrušit prezidentské dekrety.

Otázka k zamyšlení: Kdo kontroluje samotné soudce? Jak je zajištěna jejich odpovědnost?

Gemini Notebook

Matice kontroly: Kdo drží koho v šachu?

KDO:	KONTROLUJE: Parlament	Exekutivu	Soudy
Parlament		Vyslovení (ne)důvěry, Interpelace	Schvaluje nominace ústavních soudců (Senát)
Exekutiva	Veto zákonů (Prezident)		Jmenování soudců (Prezident)
Soudy	Zrušení protiústavního zákona (ÚS)	Zrušení nařízení/dekretu; soudní přezkum státní správy	

Průsečíky této tabulky tvoří samotné "brzdy" demokratického stroje.

Gemini Notebook

Taktický plán: Skupinová mise

Úkol: Prověřte fungování systému v praxi. Třída se dělí na Skupinu A (Legislativa), B (Exekutiva) a C (Soudy).



Fáze 1: Dekódování (Studium)

Každá skupina nastuduje profil své složky moci. Cílem je plně pochopit vlastní "zbraně" a slabiny.

Fáze 2: Analýza sítě (Mapování vazeb)

Nesoustřeďte se jen na sebe. Zmapujte přesně, jakými mechanismy kontrolujete zbylé dvě skupiny.

Fáze 3: Výstavba argumentu (Prezentace)

Zpracujte svá zjištění do krátkého schématu nebo prezentace a obhajte svou roli před ostatními.

Gemini Notebook

Parametry výstupu (Co musíte dodat)



- [x] **Identifikace:** Název a popis přidělené složky moci.
- [x] **Lidé a struktura:** Hlavní orgány a způsob jejich obsazení (volba vs. jmenování).
- [x] **Arzenál:** Zmapování alespoň 3 konkrétních pravomocí.
- [x] **Ofenziva (Brzdy):** Jak vaše složka kontroluje ty ostatní.
- [x] **Defenziva (Rovnováhy):** Jak je vaše složka kontrolována zvenčí.
- [x] **Důkaz z praxe:** Jeden konkrétní příklad uplatnění moci z reálné české politiky/justice.

Gemini Notebook

Závěrečná syntéza a hodnocení

Proč nestačí, aby zákony schvaloval a zároveň prováděl jeden orgán?

Co by se stalo, kdyby **soudy ztratily svou nezávislost na vládě?**

Funguje dělba moci v ČR dobře? Kde vidíte slabá místa?

Znáte příklad ze světa, kde dělba moci selhala? Co to způsobilo?

Kritéria hodnocení (Pro učitele):
Porozumění principu (30%) + Konkrétní příklady (40%) + Týmová spolupráce (30%)

Gemini Notebook